

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ЧЕРЕЗ ІНФОРМАТИЗАЦІЮ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

УДК 378.14

О. Й. Карабін

Сучасне інформаційне суспільство формує для вищих навчальних закладів такі завдання для виховання фахівців: гнучко адаптуватися в життєвих ситуаціях, що змінюються, самостійно набувати необхідних знань і застосовувати їх на практиці; самостійно критично мислити, уміти побачити проблеми, які виникають у реальній діяльності, та шукати шляхи раціонального їхнього вирішення, використовуючи інформаційні технології; грамотно працювати з інформацією; бути комунікабельними, контактними в різноманітних соціальних групах, уміти працювати в колективі; самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня [7].

Прогресуюче зростання обсягів інформації, інформатизація суспільства, інтенсивна глобалізація процесу інформатизації сприяють національній освіті здійснювати прогресуючий, динамічний розвиток. Інформатизація освіти містить інформатизацію таких процесів вищого навчального закладу, як: управлінські, організаційні, навчально-виховні, науково-технічні. Інформатизація освіти вищих навчальних закладів є важливим процесом, що спрямований на формування знань, умінь і навичок роботи з інформацією, забезпечення інформаційної потреби всіх учасників освітньої сфери, а саме – підвищення ефективності інформаційної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Метою статті є визначення особливостей підвищення ефективності інформаційної підготовки майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін.

На основі власних досліджень та орієнтуючись на напрацювання Р. С. Гуревича, М. І. Жалдака, Н. В. Морзе, Л. М. Романишиної, ми виокремили такі особливості підвищення ефективності інформаційної підготовки майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін [3; 5; 6; 8]:

1. Удосконалення процесу інформатизації навчально-організаційної діяльності майбутніх фахівців гуманітарних дисциплін в інформаційному середовищі.

Інформатизація освіти визначає необхідність підвищення ефективності інформаційної підготовки майбутніх фахівців в інформаційному середовищі для: зростання професійного і творчого становлення, підготовки та діяльності фахівця; можливості неперервності освіти для реалізації й адаптації як в інтересах суспільства, так і власних; підготовки фахівця до реалій сьогодення з конкурентоспроможністю на ринку праці. Саме інформатизація освіти має бути попереду інформатизації інших напрямків діяльності в освітньому середовищі та формувати готовність до роботи в ньому.

Підготовка високоякісного фахівця передбачає всі основні види діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, які передбачені метою навчання й є актуальними та ефективними для професійного і творчого зростання. Одним із рушійних чинників є інформатизація цієї діяльності в інформаційному середовищі, для вдосконалення якої потрібно:

– сформулювати мету та завдання вибраної діяльності з практичною значущістю використання інформаційних технологій (з огляду на це було запропоновано: програми навчальних дисциплін курсів “Сучасні інформаційні технології в навчальному процесі”, “Комп’ютерна практика”; розроблено електронний курс у модульному динамічному об’єктно орієнтованому середовищі Moodle з поданням теоретичних матеріалів, методичних рекомендацій і комплексом завдань для лабораторної, контрольної, самостійно-індивідуальної, творчо-пошукової та науково-дослідної роботи майбутніх фахівців);

– розкрити можливості і переваги використання інформаційних технологій у конкретній діяльності майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін та продемонструвати також традиційні способи їх виконання;

– ознайомити з теоретичним матеріалом і розкрити основні алгоритми виконання цієї діяльності з використанням інформаційних технологій та їх засобів із подальшим практичним упровадженням у майбутньому;

– навчити ефективно використовувати інформаційні технології як для навчальної, так і для організаційної діяльності майбутніх фахівців в інформаційному середовищі для продуктивної індивідуалізації їх творчості;

– закріпити вміння використовувати інформаційні технології та їх засоби у різних формах їх організації і діяльності (вебінари, форуми, чати, блоги, твітери, електронні курси, Інтернет-тренінги, e-mail, skype, технології Web 2.0, wiki) із переростанням в особистісні професійні надбання.

2. Забезпечення ефективності впровадження інформаційних технологій з метою інформаційної обробки та використання їх для виконання професійних завдань.

Саме інформаційні технології, що надають можливість створювати, зберігати, переробляти інформацію і забезпечувати ефективні способи її подання користувачеві, стали важливим чинником життя суспільства та засобом підвищення ефективності управління всіма галузями суспільної діяльності [2].

На думку Р. С. Гуревича, інформаційні технології відповідають таким цілям їх застосування: розвиток творчого потенціалу особистості, здібностей до комунікативних дій, умінь експериментально-дослідницької діяльності; інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності й якості; реалізація соціального замовлення, яке обумовлене інформатизацією сучасного суспільства [1].

Основу професійного використання інформаційних технологій у підготовці майбутніх учителів гуманітарних дисциплін формують теоретичні знання з: комп'ютерної техніки; глобальної мережі Інтернет із службами та

мережними соціальними сервісами Веб 2.0 (персональні блоги, twitter'и учасників, замітки й анотації, мережні закладки, електронні записні книги, списки розсилки, Wiki, розміщення аудіо, фото- та відео- файлів (Picasso, YouTube тощо), комунікації учасників між собою, обмін повідомленнями за допомогою електронної пошти, електронної дошки оголошень, чату, форумів, коментаріїв, відеоскайпу тощо); інформаційної бази знань і бази даних із систем зв'язку; систем телекомунікації навчального закладу. Але самі теоретичні знання майже не можуть забезпечити ефективне впровадження інформаційних технологій з метою інформаційної обробки та використання їх для виконання професійних завдань.

Отже, окрім засвоєння теоретичних знань найбільшим ефектом є формування практичних навичок використання інформаційних технологій у підготовці майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, які передбачають знання і вміння працювати з:

– персональним комп'ютером (наявність навичок роботи з операційною системою, прикладним програмним забезпеченням, сервісними програми тощо) та іншими технічними пристроями (принтером, сканером, ксероксом, планшетом, плотером, проектором, інтерактивною дошкою тощо);

– глобальною мережею Інтернет і службовими та мережними соціальними сервісами Веб 2.0 (наявність навичок роботи з персональними блогами, twitter'ами, електронними записними книгами, закладками, персональними системами пошуку тощо; знання технології підключення до глобальної мережі з використанням switch'ів, комутаторів, Hub'ів, технології Wi-Fi тощо);

– локальною мережею вищого навчального закладу (знання технології підключення і налаштування локальної мережі, зокрема персонального комп'ютера, комп'ютерних класів, мережних принтерів тощо, а також використання електронних курсів в інформаційних системах, знання технології зв'язку з електронними джерелами бібліотеки, бази даних та знань університету, технології комунікації загалом).

3. Удосконалення рівня інформаційної культури майбутніх учителів гуманітарних дисциплін для якісної реалізації освітнього процесу.

Інформаційна підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін містить теоретичні і практичні навички впровадження системної інтеграції інформаційних технологій з розвитком їх інформаційної культури в інформаційному середовищі.

Опанування інформаційної культури – це шлях універсалізації якостей людини, що сприяє реальному розумінню людиною самої себе, свого місця та своєї ролі в суспільстві. Велику роль у формуванні інформаційної культури відіграє освіта, яка повинна формувати фахівця інформаційного співтовариства, виробляючи в нього такі навички і вміння:

- диференціації інформації;
- виокремлення значущої інформації;
- вироблення критеріїв її оцінки; перероблення інформації та її використання [7].

Основу інформаційної культури майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін складають такі системно-моделюючі професійні якості [4]:

- інноваційне мислення і способи діяльності, що відповідають високому рівню інформаційної компетентності;
- діяльна спрямованість професійної освіти та самоосвіти, яка виявляється в освоєнні і створенні нових інноваційних продуктів та інноваційних технологій, апробованих на практиці;
- здатність до культуротворчості, що виражається в створенні творчих інноваційних педагогічних розробок.

Для вдосконалення рівня інформаційної культури майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у системі якісної реалізації освітнього процесу в інформаційному середовищі потрібно:

- виокремити, оцінити і сформулювати вдалий підбір та пошук інформації і на її основі синтезувати якісно нову інформацію, яка необхідна для інформаційної діяльності фахівця;

– сформувати професійні вміння і навички в опануванні інформаційних технологій, комп'ютерної техніки, технічних засобів та інших інформаційних систем;

– уміти професійно використовувати всі свої надбання у вирішенні поставлених завдань та інтерпретації результатів роботи при вирішенні певних практичних завдань за допомогою комп'ютерних систем.

4. Спрямованість на використання в навчальному процесі засобів інформаційних технологій.

Професійна підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін містить також поглиблення і розширення базових знань під час самостійної роботи у бібліотеках, читальних залах, з підручником або посібником, з традиційними навчально-методичними матеріалами в позааудиторний час. На сьогоднішній день майбутні фахівці віддають перевагу отриманню інформації в різних формах за допомогою різних засобів інформаційних технологій, що надає можливість опрацювати великий обсяг інформації з економією відведеного часу.

Вважаємо, що майбутні вчителі гуманітарних дисциплін повинні використовувати в навчальному процесі такі засоби інформаційних технологій:

– електронно-навчальне програмне забезпечення, програмне забезпечення для автоматизованої обробки та передачі даних у реальному масштабі часу, інтерактивні діалогові програми, навчальні тренажери, тьютори, навчально-контролюючі тестові системи;

– гіпертекстові, навчаючі системи на базі мультимедіа технологій, технології моделювання, системи створення відео лекцій, 3D-технології;

– інтелектуально-навчаючі експертні системи, системи управління базами даних;

– апаратне забезпечення, інтерактивні дошки;

– засоби телекомунікації, електронна пошта, локальні і глобальні комп'ютерні мережі, супутниковий зв'язок, web-сервери Інтернету;

– телеконференції, вебінари, онлайн-семінари, тренінги, Web технології;

– електронні бібліотеки, електронні каталоги бібліографічних баз даних, видавничі системи, електронні підручники, довідкові системи, інформаційно-пошукові системи, словники, енциклопедії, електронні видання.

Забезпечення використання цих засобів інформаційних технологій у навчальному процесі сприяє позитивній динаміці для просторової творчості у засвоєнні навчального матеріалу, написанні дослідницьких робіт тощо.

5. Організація та підвищення самостійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Організація самостійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін формується з: поставлених цілей, мети, форм, методів і засобів організації навчального процесу відповідного факультету чи інституту в межах вищого навчального закладу; особливостей фахової діяльності у процесі навчання з формуванням умінь та навичок аналізу і синтезу відпрацьованого матеріалу з реалізацією творчого та креативного виконання самостійної навчально-наукової роботи; індивідуальних характеристик кожного майбутнього вчителя самостійно мислити і знаходити конструктивні дії з розвитком творчих, розумових здібностей у професійних завданнях та виявом самостійної пізнавальної діяльності з урахуванням поставленої мети конкретної навчальної ситуації; активізації диференціації специфіки діяльності з розвитком потреби до самореалізації, самоосвіти, самовдосконалення і саморозвитку майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін.

Підвищення самостійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін є можливим при: забезпеченні очного, on-lain-ового та дистанційного режиму консультації з кваліфікаційним викладацьким складом; наданні доступу до фахової, навчально-методичної, наукової літератури, науково-дослідницьких і кваліфікаційних робіт; упровадженні освітніх технологій з використанням інформаційних технологій та їх засобів, електронних бібліотек, електронних навчальних курсів, архівів, каталогів, електронних книгарень.

Організація і підвищення самостійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін – це діяльність навчального закладу із викладацьким складом, спрямована на створення умов для успішного набуття вмінь та навичок виконання навчального процесу.

Для самостійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін є доступними: електронний навчальний курс “Сучасні інформаційні технології в навчальному процесі”, який містить електронні методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни, лекції, практичні і лабораторні роботи, тести, архіви, каталоги з електронних книг, методичні вказівки для проходження комп’ютерної практики, творчі завдання та завдання для самостійної роботи; інформаційні ресурси внутрішньоуніверситетської мережі, електронної бібліотеки університету, сайту факультету; інформаційні ресурси глобальної мережі Інтернет, інформаційно-пошукових систем найбільших бібліотек України і професійно-орієнтованих інформаційних центрів.

Узагальнюючи зазначене вище, можна зробити висновок, що інформаційна діяльність майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін спрямована на досягнення стандартів підготовки фахівця й є результатом високого рівня знання інформаційних технологій, інформаційної культури, які можна сформулювати в інформаційному середовищі. Інформаційне середовище спрямовано на формування в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін творчого, наукового, креативного, культурного потенціалу з реалізацією індивідуального підходу до професійного самовдосконалення, самоорганізації, самоосвіченості до освітнього процесу, наукового світогляду та дослідницької діяльності.

Список використаної літератури

1. Гороль, П. К. Обчислювальна техніка і технічні засоби навчання / [Гороль П. К., Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Подоляк В. О.] ; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця : ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 1999. – 324 с.

2. Гуревич, Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навч. посіб [для студентів педагогічних ВНЗ і

слухачів інституту післядипломної освіти] / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2004. – 365 с.

3. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навчальний посібник / Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. – К., 2005. – 365 с.

4. Жалдак, М. І. Нова інформаційна технологія: питання комп'ютеризації школи / М. І. Жалдак, А. Г. Олійник // Радянська школа. – 1989. – № 1. – С. 71–73.

5. Жалдак, М. І. Основи інформаційної культури вчителя // Використання сучасної інформаційної технології в навчальному процесі : зб. наук. праць / М. І. Жалдак ; редкол. : М. І. Шкіль та ін. – К. : РНМК, 1990. – С. 3–17.

6. Морзе, Н. В. Система методичної підготовки майбутнього вчителя інформатики в педагогічних університетах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Морзе Н. В. ; НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 2003. – 452 с.

7. Дистанційне навчання. Умови застосування : посібник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://users.kpi.kharkov.ua/lre/bde/ukr/iol/index.htm>.

8. Романишина, Л. М. З досвіду формування інформаційної компетентності майбутніх учителів хімії в педагогічному університеті / Романишина Л. М., Арестенко В. В. // Наукові записки ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, Серія : Педагогіка. – 2008. – № 3. – С. 26–29.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Романишина Л. М.